

Majoros Tímea

Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék

Témavezető: Erdei Árpád

LEMONDÁS A TÁRGYALÁSRÓL

A témaválasztás aktualitása mellett nem kell hosszan érvelnem, hiszen még csak kicsivel több mint fél év¹ telt el azóta, hogy a jogalkotó lényeges módosításokat eszközölt a már meglévő tárgyalásról lemondás szabályaiban. A kutatás során arra a központi kérdésre kerestem a választ, hogy mi lehet a probléma ezzel az alapvetően eljárást gyorsító megoldással. Tettem mindezt azért, mert az ügyészségi jelentésekből egyértelműen kiderül, hogy elenyésző e külön eljárás alkalmazása a gyakorlatban.

Felmerülnek gyakorlati problémák és kevésbé gyakorlatias, sokkal inkább – a jogász számára megfoghatatlan vagy jelentéktelennek tartott – elvontnak tűnő, de mindenképpen „másféle” szemléletmódot követelő „akadályok” is a tárgyalásról lemondás alkalmazása során. A másféle jelző arra utal, hogy az eljárásjogásznak félre kell tennie a megszokott gondolati útvonalat a megoldáshoz vezető labirintusban. Bármilyen megmosolyogtató okoknak is tűnnek a kulturális, a jogrendszerbeli tényezők, sőt az intellektuális különbségek – akár egy országon belül is –, mind meghatározó szerepet játszanak abban, hogy a tárgyalásról lemondás nem működik a hazai gyakorlatban, s bár kemény bírálatot rejt magában a kijelentés, de lényegében alkalmatlan a neki szánt funkció betöltésére, és ez elsősorban nem a jogalkotónak róható fel.

Az ésszerű időtartam követelménye

Az ésszerű időtartam követelményét nemcsak az Alkotmány, de nemzetközi dokumentumok is elvárásként deklarálják. Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló 1950. november 4-én, Rómában kelt egyezmény 6. cikke valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 9. cikke ugyancsak rögzíti ezt a követelményt. Kiemelve annak jelentőségét a büntetőeljárás során alkalmazott szabadságot elvonó kényszerintézkedések (őrizetben vagy előzetes letartóztatásban lévő terhelt esetén) tekintetében.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága számtalan esetben hozott marasztaló ítéletet az ésszerű határidő túllépése miatt hazánk vonatkozásában is. Herke Csongor tanulmányában² számba veszi azokat a tételeket, amelyek a strasbourgi bíróság íté-

¹ Hatályos: 2009. augusztus 13.

² HERKE Csongor: A büntetőeljárás gyorsításának új jogintézménye és további lehetőségei. Forrás: <http://www.mbjt.hu/HerkeCsongor20091014.pdf> 2010. március 12.

kezési gyakorlatából kiolvashatók. Ez alapján az ésszerű időtartam követelménye jelenti egyrészt az egész büntetőeljárás elhúzódásának tilalmát, másfelől azt is, hogy az egyes eljárási szakaszokkal sem késlekedhet indokolatlanul az eljáró hatóság és bíróság. Az ésszerű időtartam követelménye sérül akkor is, ha úgynevezett „holtidők” lelhetők fel az eljárásban, mely időben az eljáró hatóság vagy bíróság nem végzett eljárási cselekményt. Szorosan összefügg ezzel az az eset, amikor a fogva lévő terhelttel szemben folyó büntetőeljárás során az iratok felterjesztése hónapokkal később történik meg a törvényes határidőhöz képest. A Bíróság döntéseiből kiolvasható az elkülönítési kötelezettség is, mely szerint azokban az esetekben, amikor halmazatban bírálják el a bűncselekményeket, és amennyiben akad olyan bűncselekmény ezek között, amely nem szorul bizonyításra, akkor indokolt az elkülönítés.

E tételeket végigolvasva nem nehéz belátnunk, hogy van némi restanciánk a nemzetközi elvárásokat illetően. Az ésszerű idő követelményének megtartása nemcsak a „károsultnak” fizetendő kártérítés miatt indokolt, hanem azért is, mert az eljárás elhúzódását a bíróság enyhítő körülményként értékeli a büntetés kiszabás során. Az állam ezekben az esetekben, tehát nem tudja maradéktalanul érvényesíteni büntető igényét a terhelttel szemben.

A fentiek tükrében világos, hogy elsősorban az eljárások gyorsítását, egyszerűsítését szorgalmazzák a nemzetközi ajánlásokban, és ennek alapján a hazai büntetőpolitika irányát meghatározó rendelkezésekben is.³ A 2009. évi LXXXIII. törvény a büntetőeljárások időszerűségének javítása céljából a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról (a továbbiakban: a módosítás) számos újdonságot, és a meglévő jogintézmények, különeljárások jelentősnek tűnő reformját valósította meg, így természetesen jelentősebb változások léptek hatályba a tárgyalásról lemondás vonatkozásában is.

A megváltozott különeljárás

A tárgyalásról lemondás jogintézményét 2000. március 1-jétől tartalmazza a büntetőeljárásról szóló törvény (a továbbiakban: Be.), tehát már tíz esztendeje létezik az angolszász jogrendszerekből eredeztethető eljárási forma. A nagy ügyteher, a bűncselekmények megnövekedett száma komoly kihívást jelent az igazságszolgáltatás apparátusának. A megoldás az eljárás egyszerűsítése, s ezáltal gyorsítása. A módosítás éppen ezt hivatott hatékonyabbá tenni, bár sietve hozzá kell tennünk, az eddigi tapasztalatok alapján ez sikertelen kísérletnek bizonyult.

A legjelentősebb és legszembetűnőbb változás, hogy az ügyész és a terhelt között írásbeli megállapodás jön létre. Ennek előfeltétele, hogy az ügyész elfogadja a terhelt kezdeményezését. Érdekes, hogy a szakirodalom a korábbi szabályozás

³ Vö.: 2002/1994. (I. 17.) Korm. hat.

kapcsán pontosan ezzel példálózott, annak bizonyítására, hogy a vádalku intézményétől, mily távol áll a magyar szabályozás, hiszen nálunk korábban nem volt valódi alkufolyamat a terhelt és az ügyész között.

Az angolszász rendszerekben létező plea bargaining eljárás⁴ két lépcsőben zajlik. Első körben az ügyész és a vádlott (vád alá helyezést követően) közti alkudozás megy végbe, amely színpalak mögött, szabályozatlanul zajlik. Az ügyész és a védő maguk mérlegelik a bizonyítékokat az alkudozás során. Érdekes eljárási szabály, hogy a védőnek nincs iratbetekintési joga, csupán saját nyomozásának iratai állnak rendelkezésére, ezért neki is érdeke a vádalku „megkötése”, mert így nem kell magánnyomozásba kezdenie. A védő, a vádlott és az ügyész között írásos megállapodás születik, mely a peranyag részévé válik.

A második lépcső a bűnösség beismerése a bíró előtt, mely eljárás egyesbíró előtt zajlik egy előkészítő tárgyaláson. A bíró ugyanakkor nincs kötve a vádalkuhoz, ha úgy látja, hogy az lényeges tartalmi vagy formai hibában szenved, vagy sérti a közösség érdekét, nem köteles figyelembe venni. A terhelt önkéntessége és a tudatos beismerés pedig lényeges elemei a terhelti beismerő vallomásnak. A továbbiakban a magyar szabályozást tekintem át a módosítások tükrében, mely – ahogyan azt majd látni fogjuk – immáron nem is áll olyan távol a plea bargainingtől.

Az írásbeli megállapodás megléte jelenti azt az actiot tehát, amelyből elindulhatunk az egyszerűbb és gyorsabb eljárás felé vezető úton. A terhelti jogosítványok ennél a pontnál lényegében kiszélesednek (rendelkezési jog)⁵ az általános eljárásban juttatott jogokhoz képest. „Lehetőséget ad ugyanis arra, hogy közreműködjön a bírósági eljárás formájának megválasztásában.”⁶ A terhelt aktívan közreműködik ebben, tekintettel arra, hogy az ő indítványára indul be a különjáráshoz vezető eljárási mechanizmus. A megállapodás legfontosabb eleme a terhelti beismerés, hiszen ebben rejlik a célszerűség, ezért részesítjük őt kedvezményben. Lényegesen megkönnyíti a nyomozóhatóság, az ügyész munkáját, költségkímélőbb és rövidebb eljárást eredményez, mert nem kell lefolytatni a hosszadalmas nyomozást, legalábbis ez az elgondolás, amely valljuk be, nem hangzik rosszul, mégsem igazolják ezt a későbbiekben vázolt statisztikai mutatók.

A beismerő vallomást a tárgyalásról lemondásban, tehát „szent tehénnek” tekintjük. Fontos jogosultsága a terheltnek, hogy a vádirat benyújtását követően is lehetősége van arra, hogy a kezdeményezze az ügyésznél a tárgyalásról lemondást. Ezt a vádirat benyújtását követő tizenöt napon belül teheti meg. Érthető, hogy a jogalkotó minél szélesebb körben kívánja biztosítani az eljárás egyszerűsítésének lehetőségét. A nyomozás lehetett akár hosszadalmas, elhúzódó, de a tárgyaláson

⁴ Az eljárást NAGY Anita: Lemondás a tárgyalásról történeti fejlődése. In: Publicationes Universitatis Miskolcensis sectio Juridica et Politica Tomus XXV/1. Miskolc University Press, 2007, 155-172. o. tanulmánya alapján ismertetem

⁵ KIRÁLY Tibor: Büntetőeljárás jog. Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 628. o.

⁶ BANÁTI János – BELOVICS Ervin – CSÁK Zsolt – SINKU Pál – TÓTH Mihály – VARGA Zoltán: Büntető eljárásjog. HVG-ORAC, Budapest, 2009, 519. o.

folyó ugyancsak hosszadalmas bizonyítási eljárás kikerülésével a törvény lehetőséget biztosít arra, hogy nyilvános ülés keretében vonja felelősségre a bíróság a terheltet. Meglehetősen kétséges azonban, hogy ha az ügyész már vádat emelt, hajlandó lenne a vádlottat kedvezményben részesíteni, „csupán” azért, hogy rövidebb legyen az eljárás. A közvádoló feladata az állam büntetőigényének lehető legteljesebb módon történő érvényesítése; amennyiben kellő bizonyíték áll rendelkezésre, és a vádlott bűnössége megalapozottan bizonyítható, az ügyész nem öltheti fel „az irgalmas szamaritánus” köntösét, hogy csökkentse a büntetőeljárás időtartamát. Ez nem érdeke, és feladatából, funkciójából eredően, nem is lehet érdeke az ügyésznek.

A terhelti kezdeményezés elfogadására nyilvánvalóan csak meghatározott körben van lehetősége az ügyésznek, mégpedig a nyolc évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt indított büntetőeljárásban. Ez igen széles mozgásteret jelenthet a terhelt és az ügyész számára egyaránt. Ha az ügyész nem ért egyet a kezdeményezéssel, erről értesíti a terheltet, és az általános szabályok szerint jár el továbbra is. A terhelti kezdeményezés elfogadásáról az ügyész határozatot hoz. A határozat meghozatalát követő harminc napon belül pedig vádat emel. Ez a határidő azonban az általános szabályok szerint (Be. 216. § alapján) meghosszabbítható, vagyis összesen százhusz nap is eltelhet, mire az ügyész vádat emel. Ennek megvan az esélye, és ennek tükrében már korántsem biztos, hogy gyorsul az eljárás, különösen, ha a bíróság végül tárgyalásra utalja az ügyet.

Ha az ügyész elfogadja a terhelti kezdeményezést, a védő részvétele kötelező az eljárásban. Ez egy garanciális szabály, hiszen a büntetőeljárás lényeges alapelveiről való lemondás az ára annak, hogy egy gyorsabb eljárásban, és kedvezőbb elbírálásban részesüljön a terhelt. Ez azonban „...magában hordozza annak veszélyét, hogy az anyagi igazság felderítése csorbát szenvedhet és ily módon árthat az igazságszolgáltatás eszméjének.”⁷

Az ártatlanság vélelme nem működik ebben az eljárási formában, a terhelti beismerés ugyanis, amint arról már szó volt, a *condito sine qua non*ja a tárgyalásról lemondásnak. Sérül az egyenlő elbánás elve is, ugyanis „a nem együttműködő, a makacs vádlott hátrányba kerül, ha az együttműködést intézményesen jutalmazták.”⁸ Korábban ez nem jelentett problémát, a jogalkotó számolt ezzel a veszéllyel, hiszen a büntetés mértékéről nem folyhatott alku az ügyész és a terhelt között. A hatályos szabályozás azonban úgy módosult, hogy a terhelt és az ügyész között létrejött írásbeli megállapodásban rögzíteni kell a bűncselekmény történeti tényállását, annak Btk. szerinti minősítését, illetőleg a büntetés nemére, mértékére és tartamára vonatkozó nyilatkozatot. Az ügyész tehát a vádban e megállapodás alapján, a konkrét, és meghatározott tartamú büntetés kiszabására vagy intézkedés alkalmazására tesz indítványt, annak alsó és felső határát ugyanis megjelöli. Természetesen a törvény rögzíti, hogy a büntetésnél a Btk. mely szabályait (87/C. §) kell alkalmazni a büntetés enyhítésére vonatkozóan, mégis szükségképpen létrejön

⁷ BÀNÁTI – BELOVICS – CSÁK – SINKU – TÓTH – VARGA: i.m. 508. o.

⁸ KIRÁLY Tibor: i.m. 629. o.

egy alkudozási folyamat a terhelt és az ügyész között. Végző soron pedig, ha a bíróság egyetért a vádiratban megjelölt tényállással, minősítéssel és az indítványozott büntetés vagy intézkedés nemével, mértékével és tartamával, gyakorlatilag a vádiratban foglaltak teljes elfogadásával hozza meg a bűnösséget megállapító ítéletét, amely így csupán az ügyészi és terhelti egyezség jóváhagyásaként funkcionál.

Látható, hogy az ügyész itt kiemelt fontosságú szereplő, egyenesen az eljárás kulcsfigurájává lépett elő, tulajdonképpen az ő mérlegelési jogkörében dől el a terhelt „sorsa”.

„A jogalkalmazói álláspont szerint az eljárás gyorsítását szolgálná a konszenzuális elemek erősítése, az ügyféli jogosultságok erősítése.”⁹ A tárgyalásról lemondás különjárás a terhelt és ügyész konszenzusán alapul. Leginkább az opportunitás elve kerül előtérbe, annak érdekében, hogy a lehető legkevesebb energia-, és időráfordítással érjünk el mielőbbi eredményt, akként, hogy az állam büntetőigénye érvényesüljön. „Bebizonyosodott, hogy a Be. más – a bűnözés volumene, a bűncselekmények súlyosbodása, a bűnelkövetők mind szervezettebbé válása folytán, a bűnüldözés hatékonysága érdekében elkerülhetetlenül alkalmazandó, szintén új – jogintézményei (...) megkerülhetlenné teszik olyan eljárási formák alkalmazását, amelyeknek egyik fontos alapeleme a büntetőügyben közreműködő hatóságok és a terhelték együttműködése.”¹⁰

A processzuális ügyfélfogalom szerint mindaz, aki jogvita eldöntését várja a bíróságtól ügyfél a büntetőeljárásban, így a terhelt, a védő, a vádló és a magánfél is, amikor polgári jogi igényt érvényesít.¹¹ Az ügyféli jogok között tartjuk számon az ügy előbbre vitelét és az ügymegismerést szolgáló jogokat. Előbbi csoportba sorolható: az indítványtétel, észrevétel, tárgyaláson való jelenlét, felszólalás, jogorvoslathoz való jog, míg az utóbbi csoportban az iratbetekintés jogát, illetve az eljárási cselekményeknél való részvételt emelhetjük ki.¹² Az ügyfélegyenlőség fejezi ki azt, hogy az ellentétes érdekű ügyfelek, a vád és a védelem azonos jogokkal rendelkeznek a tárgyaláson. Sokan kétségbe vonják, hogy megvalósulhat-e egyáltalán az ügyfélegyenlőség. Leginkább a fegyverek egyenlősége az, ami elérhető a felek viszonyában. Ez ugyanis „a jogi eszközök igénybevételének az egyenlőségét jelenti”.¹³

Az „ügyféli jogosultságok erősítése” számomra nehezen lelhető fel a tárgyalásról lemondás szabályaiban. Ebben a különjárásban az ügyész diszkrecionális jogkörében eljárva dönti el, hogy elfogadja-e a terhelt kezdeményezését, és kéri-e a bíróságtól nyilvános ülés tartását, a tárgyalás helyett. Éppen az ügyfélegyenlőség csorbul, hiszen a terhelt maradéktalanul csak a tárgyaláson tudja érvényesíteni a jogait. Igaz, hogy a már tárgyalt terhelti rendelkezési jog kapcsán felfedezhető némileg szélesebb jogosítvány, de ez csupán az eljárási forma megválasztására vonatkozik,

⁹ A 2009. évi LXXXIII. tv. indokolása

¹⁰ KIRÁLY Tibor: i.m. 627. o.

¹¹ KIRÁLY Tibor: i.m. 167. o.

¹² KIRÁLY Tibor: i.m. 167. o.

¹³ KIRÁLY Tibor: i.m. 168. o.

kizárólag ebben a körben érvényesül. Az ügyész kizárólagos mérlegelésétől függ ellenben, hogy elfogadja-e egyáltalán ezt a kezdeményezést, és ha igen, mit „ajánl fel” a terheltnek cserébe.

Az ügyész kötelessége, hogy tájékoztassa a terheltet arról, hogy milyen jogkövetkezményekkel jár a tárgyalásról lemondás, különösen, hogy a bíróságot nem köti ez a megállapodás, nem köteles azt elfogadni, illetőleg arról, hogy a jogorvoslati jog csak szűk keretek között érvényesíthető. Az alku folyamatában, tehát az ügyész ismerteti, hogy mi az ára az enyhébb, ugyanakkor garantált büntetésnek, intézkedésnek. E tájékoztatásról, illetve a terhelt arra adott nyilatkozatáról jegyzőkönyv készül, amelyet az ügyész a bíróságnak a vádirattal együtt megküld. Fontos garanciális elem, hogy ha sikertelen az ügyész és a terhelt között az alkufolyamat, vagyis nem születik megállapodás, az erről szóló jegyzőkönyvet nem nyújthatja be a bírósághoz az ügyész. Ezzel ugyanis sérülne a bíróság pártatlansága, és prejudikálásra adna okot, ez nyilvánvalóan súlyos eljárási szabálysértés lenne.

Ha az ügyész az ügy nyilvános ülésen történő elbírálására tesz indítványt, ezt nem vonhatja vissza a későbbiekben, hiszen az indítványt megelőzően részletesen kihallgatja a vádlottat a (majdani) vád tárgyává tett cselekményről, és ez alapján dönt az indítványtételről. „Ez az eljárási forma ugyanis nem a bírósági eljárás teljes egészéről, hanem arról való lemondást jelent, hogy a bíróság előtt bizonyítás folyjék.”¹⁴

A bíróság, amennyiben a vádiratban foglaltakkal egyetért, hatvan napon belül kitűzi a nyilvános ülés időpontját, vagyis a nyilvános ülésre hatvan napon túl is sor kerülhet, ez a határidő csak a kitűzésre vonatkozik. A bíróság az ügyet tárgyalásra utalja, amennyiben kételye merülne fel a vádlott bűnösségével kapcsolatban, vagy nem ért egyet a büntetés mértékével. E végzés ellen nincs helye fellebbezésnek. Ennek indoka, hogy a terhelt jogai nem csorbulnak a tárgyalásra utalással, nem szenved hátrányt emiatt.

A bíróság egyesbíróként jár el, a védő és ügyész részvétele is kötelező a nyilvános ülésen. Az ügyészi vádismertetést követően a bíróság tájékoztatja a terheltet a tárgyalásról történő lemondás és a bíróság előtt tett beismerő vallomás következményeiről. A bíróság nem folytat le bizonyítási eljárást, kizárólag a terhelt beismerő vallomása és a nyomozás iratai alapján állapítja meg a büntetőjogi felelősséget.

A bíróság ezt követően felhívja a vádlottat arra, hogy nyilatkozzon, lemond-e a tárgyalásról. Kérdéseket intéz az ügyészhez és a vádlotthoz egyaránt, és ha nem látja akadályát a nyilvános ülésen történő elbírálásnak, kihallgatja a vádlottat a vád tárgyává tett cselekményről. Ez tekinthető a nyilvános ülés legjelentősebb részének, ezt követően a bíróság csupán okirati bizonyítást folytat le, vagyis ténylegesen az történik, hogy a bíró ismerteti az iratokat.

Ha a kihallgatás során a bíróság úgy ítéli meg, hogy a vádlott beszámítási képessége, beismerésének önkéntessége vagy hitelt érdemlősége iránt ésszerű kétely merül fel, az ügyet tárgyalásra utalja. Problematikus azonban az ésszerű kételyre

¹⁴ DEÁK Zoltán: Gondolatok a tárgyalásról lemondás jogintézménye kapcsán In: Ügyészek Lapja, 2009, 3-4. szám, 15. o.

való hivatkozás, a jogalkotó nem definiálja ezt a fogalmat.¹⁵ A common law jog-rendszerekből ismert *reasonable doubt*¹⁶ – a magyar jogi terminológiában ésszerű kételynek fordított kategóriája – korántsem azonos értelmű, tartalmú a törvény szóhasználatában előforduló kifejezéssel. A bíróság számára fejtörést okozhat tehát, hogy mit is kell e szókapcsolat alatt értenünk. Ahogyan arra Király Tibor rámutat, végső soron „e kifejezések tartalmát a gyakorlat alakítja ki.”¹⁷ Az ésszerű kétely fogalma ugyan vitatott, de bizonyos, hogy a terhelt beszámítási képességével kapcsolatban felmerült bizonytalanság esetén, különösen, ha a bíróság elrendeli a terhelt elmeállapotának vizsgálatát, az ügyet tárgyalásra kell utalnia. Ez a tény ki kell, hogy derüljön a tárgyalási jegyzőkönyvből.

Ugyancsak tárgyalásra utalja az ügyet a bíróság, ha a vádlott megtagadja a vallomástételt, vagy ha a vallomása lényegesen eltér a korábbiakban tett vallomásától, akkor is, ha a vádtól eltérő minősítés látszik megalapozottnak. Ez utóbbi esetben a bíróságnak le kell folytatnia a bizonyítást, hiszen a megállapodásban nem eshetett szó az eltérő minősítésű ügyről. A bíróság nyomban meg is tarthatja a tárgyalást, amennyiben annak feltételei fennállnak.

Ha a bíróság úgy ítéli meg, hogy nem szükséges a tárgyalásra utalás, nyilvános ülésen intézi el az ügyet. Kihallgatja a vádlottat a büntetékiszabási körülményekre is. Az ügyész és a védő ezt követően felszólalhat, majd a bíróság meghozza a bűnösséget megállapító ítéletét. A bíróság a vádlott bűnösségét a nyomozás irataira és a vádlott beismerő vallomására alapítja.

A másodfokú bírósági eljárásra csak korlátok közt van lehetőség. A Be. 542/C. § szerint a bűnösség megállapítása, a váddal egyező tényállás, minősítés, valamint a vádirat keretei között meghatározott büntetés, illetőleg intézkedés neme, mértéke, tartama miatt nincs helye fellebbezésnek. Ahogyan arra már korábban utaltam, a külön eljárások alkalmazása során szükségképpen csorbulnak bizonyos garanciák, sőt előfordul, hogy egyenesen hiányoznak a speciális szabályok köréből. A fellebbezési jog, tehát korlátozott, a megállapodással nem érintett „járulékos kérdésekre, így többek között a lefoglalásra, a polgári jogi igényre, szülői felügyeleti jog megszüntetésére, bűnügyi költség viselésére, előzetes fogvatartás beszámítására irányulhat.”¹⁸ Az viszont nyilvánvaló, hogy azért a másodfokú bíróság reformatórius, illetve kasszációs jogköre szűk körben mégis csak érvényesül. Megváltoztathatja a másodfokú bíróság az elsőfok döntését, ha a terhelt felmentésének, vagy az eljárás

¹⁵ KIRÁLY Tibor: Büntetőeljárás jog, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 563. o.

¹⁶ A Lectric Law Library's Lexicon a következő meghatározást adja a *reasonable doubt* kifejezésre: „The level of certainty a juror must have to find a defendant guilty of a crime. A real doubt, based upon reason and common sense after careful and impartial consideration of all the evidence, or lack of evidence, in a case. Proof beyond a reasonable doubt, therefore, is proof of such a convincing character that you would be willing to rely and act upon it without hesitation in the most important of your own affairs. However, it does not mean an absolute certainty.”
Forrás: <http://www.lectlaw.com/def2/q016.htm> 2010. április 20.

¹⁷ KIRÁLY Tibor: Büntetőeljárás jog, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 563. o.

¹⁸ A 2009. évi LXXXIII. tv. indokolása

megszüntetésének lett volna helye. Hatályon kívül helyezi a másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet, és új eljárásra utasítja az elsőfokú bíróságot abban az esetben, ha a nyilvános ülés megtartásának törvényi feltételei nem álltak fenn.

A magyar valóság

Az előbbieken ismertetett új szabályok alapján láthatjuk, hogy a tárgyalásról lemondás, viszonylag széles körben, a nyolc évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetén alkalmazható. A Btk. 87/C. § rendelkezik az enyhébb büntetési tételekről, amennyiben a tárgyalásról lemondásra kerül sor. Eszerint a legsúlyosabb büntetés maximum három év lehet annak a terheltnek, aki öt évet meghaladó, de nyolc évnél nem súlyosabb bűncselekményt követett el. A három évet meghaladó, de öt évnél nem súlyosabb bűncselekményekre a bíróság legfeljebb kétévi szabadságvesztést szabhat ki. Végül pedig a harmadik kategóriába azok a kisebb súlyú bűncselekmények tartoznak, amelyek büntetési tétele nem haladja meg a három évet, ezeket az elkövetőket hat hónapig terjedő szabadságvesztéssel „jutalmazhatja” a bíróság.

A Legfőbb Ügyészség Büntetőbírósági Ügyek Főosztályának 2007. évre,¹⁹ illetve a 2008. évre²⁰ vonatkozó összefoglaló jelentései alapján kirajzolódik az ügyészség gyakorlata a tárgyalásról lemondás alkalmazását illetően.

A számok tükrében e külön eljárás nem foglal el kitüntetett helyet a statisztikai adatok halmazában. Példálózó jelleggel emelnék ki néhányat. A fővárosban 2007-ben 2 ügyben, 2 terhelt vonatkozásában, Pest megyében 8 ügyben, 9 terhelttel szemben, Bács-Kiskun megyében 73 ügyben, 88 terhelt vonatkozásában alkalmazták a tárgyalásról lemondás intézményét. Öt megyében egyáltalán nem került sor e külön eljárásra, a megyei átlagot figyelembe véve, kihagyva ebből Bács-Kiskun megyét, a 2007. évben 4,4 ügyben éltek az ügyészek ezzel az eljárásjogi lehetőséggel. E jelentés részletesen vizsgálat tárgyává tette az előforduló összes ügyet.

Megállapítást nyert, hogy abban a megyében, ahol kiugróan magas volt e külön eljárás alkalmazása, az ügyészek számos alkalommal úgy alkalmazták a tárgyalásról lemondás intézményét, amely elfogadhatatlan az ügyészségi szervezetről, és ellentmond egy ügyészségi utasításnak is, mely rögzít bizonyos elvárásokat a tárgyalásról lemondás alkalmazását illetően. Többek között ittas járművezetés kapcsán 22 alkalommal került sor tárgyalásról lemondásra, holott a tárgyalás mellőzése célravezetőbb lett volna.

Az ügyészségi gyakorlatban, a külön eljárások között a tárgyalásról lemondás egy ultima ratióknak tekinthető, ugyanis csak akkor alkalmazandó, ha nem lehetséges a tárgyalás mellőzése, vagy a bíróság elé állítás. A tárgyalás mellőzésére tett indít-

¹⁹ Forrás: <http://www.mklu.hu/repository/mkudok9530.pdf> 2010. március 12.

²⁰ <http://www.mklu.hu/repository/mkudok2725.pdf> 2010. március 12.

vány esetén a terhelt ügyészi meghallgatása nem kötelező, a bíróság harminc napon belül meghozza határozatát, ezzel szemben a tárgyalásról lemondás esetében hosszabb idő telik el a vádemelés és a nyilvános ülés időpontja között. A tárgyalásról lemondás esetében az ügyész részvétele kötelező a tárgyaláson, a nyomozás folytatható a beismerő vallomást követően is, tehát az ügyész pusztán némi időt „nyer” azzal, hogy nincs bizonyítási eljárás a bíróság előtt. Ha jobban meggondoljuk a bírósági eljárás lesz rövidebb, vagyis a bíróság statisztikáját „fényezi” a rövid időtartamú befejezés. Az ügyész munkája nem egyszerűbb, sőt a másik két különjárási formához képest plusz terhet ró a közvédlóra a jogalkotó.

Fontos, hogy a beismerő vallomás súlya kiemelkedő legyen a többi bizonyítékhoz képest, nincs értelme alkalmazni a tárgyalásról lemondást abban az esetben, ha a bizonyítás nem ütközik nehézségekbe, és a beismerés nélkül is kellő alapot szolgáltat a vádbéli bűncselekmény alátámasztásra. Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a csökkentett tételkerettel ne hozzuk kedvezőbb helyzetbe a terheltet, ha ez nem indokolt. Abban az esetben, ha az elkövető többszörös bűnismétlő, vagy az újabb bűncselekményt próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés időtartama alatt követték el, a terhelt személyére figyelemmel, nem indokolt a nyilvános ülésen történő elbírálás indítványozása.

Az is előfordulhat, hogy éppen a sértett személye zárja ki e „kedvezményes” eljárás igénybevételét. Kiskorú sérelmére, egészségében károsodott sértett, illetve a korára való tekintettel gyámoltalanabb sértett sérelmére elkövetett bűncselekmények esetén, a büntetés kiszabás körében kialakult bírói gyakorlat alapján, súlyosító körülményként értékelendő, ha a sértett gyengeségét kihasználva követi el az elkövető a bűncselekményt.

Kijelenthetjük, hogy a tárgyalásról lemondás leginkább azokban az ügyekben tud eleget tenni, a neki szánt eljárást gyorsító funkciójának, amelyekben elkerülhető ezáltal „a rendkívül hosszadalmas, jelentős számú tanúkihallgatását, és más bizonyítási eszközt igénylő kiterjedt, a rendelkezésre álló adatok tanúsága szerint kétséges kimenetelű bizonyítási eljárás lefolytatása.”²¹ Ilyenek például a sorozat jelleggel elkövetett bűncselekmények. Szintén célszerűnek mutatkozik e különjárási alkalmazása, ha a beismerő vallomás nélkül nem lenne teljes körű a bizonyítás, „kiemelkedő jelentősége van a jelentős tárgyi súlyú bűncselekmény felderítésében.”²²

Az ügyészségi vizsgálat számos jogesetet idéz, az említett csekély számban előforduló tárgyalásról lemondásokat az esetek nagy részében „helytelenül” alkalmazták, pontosabban más különjárási alkalmazása lett volna indokolt helyettük. A jogalkotó célja mégiscsak az volt ezzel a jogintézménnyel, hogy egyszerűbb, gyorsabb eljárást hozzon létre. Látható, hogy alkalmazása szűk körben érvényesül, a közvédló nem igazán kedveli, és ha alkalmazza is, többnyire nem a megfelelő ügyekben. Az ügyészségi jelentés a 2007. évi adatokat tárgyalja, de nem változott a helyzet, 2008-ban sem, és nagy valószínűség szerint a 2009. évi vizsgálat sem mutat majd nagy előrelépést.

²¹ Forrás: <http://www.mklu.hu/repository/mkudok9530.pdf> 2010. március 12.

²² Forrás: <http://www.mklu.hu/repository/mkudok9530.pdf> 2010. március 12.

A jelentés szerint „Az ügyész felelőssége (...) kiemelkedő, hiszen az állam büntetőjogi igényének érvényesítőjeként, a büntetési célok szem előtt tartásával kell mérlegelnie azt, hogy (...) elfogadhatja-e a tárgyaláson folytatandó bizonyítási eljárás mellőzését (...). Az ügyész (...) mérlegelő tevékenységéből adódó különbségek eredményezik az országos egyenlenséget, és ez a mérlegelő tevékenység a magyarázat arra is, hogy a jogintézmény nem vált, és nem is válhatott a cselekmény elkövetését beismerő terheltekkel szembeni eljárások meghatározó elintézési formájává.”²³

A bevezetőben írt tényezők, úgy mint egy országra vagy adott tájegységre vonatkozó – elsősorban terheltekre vonatkozóan – kulturális és intellektuális különbségek ugyancsak szerepet kapnak abban, hogy egyes megyékben elzárkóznak e jogintézmény alkalmazásától, vagy egész egyszerűen nincs létjogosultsága annak. A kulturális különbség távan értelmezendő, amely a jogi kultúrát, a büntető eljárásjogi kultúrát is jelenti. Nálunk nincs hagyománya a terhelt és az ügyész alkudozásának, ettől többnyire mindkét fél elzárkózik. Álláspontom szerint, főleg a legutóbbi módosítások tükrében, még nem telt el kellő idő ahhoz, és főként nem volt egységes iránymutatás arra vonatkozóan, hogyan is alkalmazzák ezt az intézményt. Hézagpótlónak tekinthető ilyen szempontból ez az ügyészségi vizsgálat, amely konkrét utasításokat ad arra vonatkozóan, mikor is érdemes és indokolt alkalmazni a tárgyalásról lemondás különeljárást.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BÁNÁTI János – BELOVICS Ervin – CSÁK Zsolt – SINKU Pál – TÓTH Mihály – VARGA Zoltán: Büntető eljárásjog. HVG- ORAC, Budapest, 2009
- BVOP 2009. évi statisztika. Forrás: <http://bvop.hu/?mid=77&cikkid=1130> 2010. április 20.
- DEÁK Zoltán: Gondolatok a tárgyalásról lemondás jogintézménye kapcsán In: Ügyészek Lapja, 2009, 3-4. szám 13-23. o.
- FARKAS Krisztina: A megegyezés lehetőségei a magyar, német és olasz büntetőeljárában – jogösszehasonlító megközelítés. In: Ügyészek Lapja, XVI. évf. 2009, különszám
- HERKE Csongor: A büntetőeljárás gyorsításának új jogintézménye és további lehetőségei. Forrás: <http://www.mbjt.hu/HerkeCsongor20091014.pdf> 2010. március 12.
- <http://www.lectlaw.com/def2/q016.htm> 2010. április 20.
- <http://www.mklu.hu/repository/mkudok2725.pdf> 2010. március 12.
- <http://www.mklu.hu/repository/mkudok9530.pdf> 2010. március 12.
- KIRÁLY Tibor: Büntetőeljárás jog. Osiris Kiadó, Budapest, 2008
- NAGY Anita: Lemondás a tárgyalásról történeti fejlődése. In: Publicationes Univeritatis Mikolcienensis sectio Juridica et Politica Tomus XXV/1., Miskolc Univerity Press, 2007, 155-172. o.

²³ Forrás: <http://www.mklu.hu/repository/mkudok9530.pdf> 2010. március 12.